

Згідно з Законом України «Про наукові парки» державна підтримка діяльності наукових парків полягає у:

- можливості залученням державних коштів до реалізації проектів наукового парку;
- праві звернення наукових парків щодо державного замовлення на поставку продукції, виконання робіт і надання послуг для забезпечення пріоритетних державних потреб;
- звільненні від обкладення ввізним митом наукового, лабораторного і дослідницького обладнання, а також комплектуючих та матеріалів, що не виробляються в Україні, згідно з номенклатурою та обсягами, передбаченими проектом наукового парку;
- використанні приміщень та обладнання вищого навчального закладу або наукової установи, за поданням виконавчого органу управління наукового парку.

Зазначаємо, що на активізацію інноваційної діяльності промислових підприємств позитивний вплив буде мати розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у конкретному вищому навчальному закладі, що дозволить ефективно використовувати матеріально-технічну базу, науковий потенціал, для комерціалізації результатів наукових досліджень та росту вартості нематеріальних активів підприємств, які позитивно будуть впливати на фінансовий стан та конкурентоспроможність останніх.

Основна підтримка держави і інституційні зміни повинні створювати сприятливі умови для усвідомлення значущості інтелектуальних активів, інноваційної активності, ефективною комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку, і тим самим припинити тенденцію відтоку інтелектуальних ресурсів з країни і науково-технологічне відставання України, що намітилося.

Реалізація таких заходів можлива завдяки заснуванню університетами наукових парків, їх активній участі у здійсненні консультативно-методичного та науково-технічного співробітництва з підприємствами інноваторами. Створення в університетах спеціалізованої інфраструктури з комерціалізації та трансферу результатів наукової діяльності буде сприяти визначенню найбільш перспективних напрямків інноваційної діяльності ВНЗ, пошуку партнерів і потенційних інвесторів, тим самим підвищуючи загальну конкурентоздатність регіонів.

Список літератури: 1. Ceserani C. Greatwood P., Innovation and creativity, London, 1999. 2. Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 № 1563-VI. 3. Морозов А. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства як механізм захисту прав інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 2. 4. Матеріали науково-практичній конференції «Проблеми винахідницької та раціоналізаторської діяльності в Харківській області» 22 вересня 2009. 5. Савченко О.І., Нестеренко Р.О. Основні підходи до формування інтелектуальної власності підприємств. Матеріали науково-практичної конференції «Інформаційні технології. Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я».

*Соболева О.П., Лях В.О.
м. Харків, Україна*

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ
ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ**

Постановка проблеми. Економічна поведінка домогосподарств суттєво впливає як на економіку в цілому, так і на фінансовий сектор зокрема. Вона відіграє важливу роль в досягненні монетарної та фінансової стабільності національних економік, адже пов'язана з використанням ресурсів, включаючи рішення щодо заощадження та споживання. Домогосподарства здійснюють непрямий вплив на економіку через банківський сектор. Вони забезпечують формування ресурсів банків більш ніж на третину за рахунок депозитів. Заощадження населення є вагомим джерелом інвестиційних коштів. Розуміння природи та мотивації економічної поведінки домогосподарств є одним з ключових факторів стабілізації економічної ситуації в цілому і у банківській сфері зокрема. Тому існує необхідність аналізувати вплив економічної поведінки сектору домогосподарств на стабільність банківського сектору.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. В економічній літературі представлені дослідження економічних та неекономічних чинників, мотивів поведінки домогосподарств, її ролі в національній економіці та впливів на фінансову стабільність. Значний внесок у розвиток даної проблематики зроблений відомими зарубіжними економістами Дж.М. Кейнсом, Дж. Бьюкененом, Ф. Модільяні, Р. Лукасом, М. Фрідменом, а також вітчизняними вченими О. Ватаманюком, С. Панчишиним, О. Прутською, М. Іващенко та іншими. Але значне коло питань щодо економічної поведінки домогосподарств в Україні залишається недостатньо дослідженим.

Мета: визначити роль домогосподарств у фінансовому секторі економіки, їх мотиви у прийнятті фінансових рішень, дослідити аспекти впливу економічної поведінки домогосподарств на банківський сектор, порівняти економічну поведінку домогосподарств України та Росії.

Викладення основного матеріалу. Сектор домогосподарств є частиною реального сектору і виступає як сектор надлишку, так і дефіциту. Як сектор надлишку, домашні господарства можуть розподіляти свої кошти, отримані від всього спектру доходів для розташування у різноманітних видах активів. Як сектор дефіциту, домогосподарства отримують кошти від фінансових і нефінансових інститутів для фінансування споживання та інвестицій. Це обумовлює зв'язок домогосподарств і банківського сектору.

Економічна поведінка – це обумовлена об'єктивними процесами, економічними інтересами, та економічним мисленням цілеспрямована діяльність щодо задоволення матеріальних потреб. Під економічною поведінкою також розуміють соціальні дії, що пов'язані з використанням економічних цінностей, ресурсів і спрямовані на отримання вигоди. Зазвичай прийнято вирізняти чотири основні типи економічної поведінки: розподільчий, виробничий, обмінний та споживчий [1]. У статті розглядатиметься розподільчий тип економічної поведінки домогосподарств, безпосередньо пов'язаний із прийняттям рішень про рівень та способи розміщення заощаджень.

Домогосподарства формують економічну поведінку та приймають фінансові рішення на основі як адаптивних так і раціональних очікувань, але їм також доводиться пристосовуватися до раптових подій, наслідків нерозвиненості ринкової економіки, ділової політичної циклічності.

Перехід до ринкових відносин в Україні та Російській Федерації супроводжувався різкою зміною цінностей і норм. Нові цінності не відповідають особливостям історично сформованих типів економічного мислення та поведінки, що викликає деформації, деструктивну та неефективну економічну поведінку людей, установки та очікування, що перешкоджають економічній стабілізації [2].

Модель «радянської людини» як суб'єкта неринкової поведінки, основаної на державному патерналізмі та колективізмі залишається актуальною і в Україні і в Росії. Радянська людина не мала проблем вибору та ризику, необхідності приймати фінансові

рішення. Населення було обмежене в праві розпоряджатися об'єктами власності та інвестувати. Єдиним видом фінансової активності домогосподарств були вклади в Ощадбанк СРСР. Після розпаду СРСР знецінення заощаджень, невизначеність в отриманні та стрімке падіння реальних доходів, зростаюча диференціація доходів вплинули на мотиви заощаджувальної поведінки домогосподарств новостворених держав [3].

Основними компонентами впливу економічної поведінки домогосподарств на банківські сектори України і Росії є обсяги готівкових коштів поза банками, динаміка та напрями руху коштів в національній та іноземній валюті. Аналіз таких даних дозволяє зробити узагальнення щодо характеру економічної поведінки домогосподарств, впливу адаптивних та раціональних очікувань на прийняття фінансових рішень, визначити риси їх заощаджувальної поведінки.

Україна має дуже велику частку готівкових грошей у позабанківському обігу. Станом на грудень 2011 року 28% надрукованих НБУ купюр використовуються при розрахунках підприємствами і населенням за товари та послуги. Для порівняння, аналогічний показник у країнах, що розвиваються в середньому становить 12–15%, у найбільш розвинених економіках світу – менше 10%. Крім того, НБУ оцінює обсяг вільної валюти на руках у домогосподарств в 50–70 мільярдів доларів [4].

Це означає, по-перше, що українці мало довіряють банкам та іншим фінансово-кредитним установам, заощадження домогосподарств переростають в просте нагромадження грошей без можливості отримання доходу і не стають інвестиційними ресурсами. По-друге, це є показником загрозово високо рівня тінізації економіки. По-третє, домінуюче положення готівки серед платіжних інструментів пояснюється нерозвиненістю систем безготівкових розрахунків, та неготовністю населення користуватись інструментами безготівкових розрахунків. Враховуючі постійне зростання споживчих цін, підвищення обсягів готівкових споживчих кредитів, не можна очікувати кардинального зниження готівкових коштів на руках у населення найближчим часом [5]. Висока частка готівки поза банками в структурі грошової маси знижує ресурси банків та вплив роботи банківської системи на підтримку процесів економічного розвитку, оскільки зменшуються можливості мультиплікації грошей.

За даними Держкомстату, у 2011 р. заощадження домогосподарств України скоротилися, в порівнянні з 2010 роком, на 29,6%, склавши 113,925 млрд грн. Важливо зауважити, що така суттєва негативна динаміка проявилася на тлі зростання номінальних доходів населення на 13,6% в порівнянні з 2010 роком – до 1,251 трлн. грн. (при цьому відповідного суттєвого зростання реальних доходів не відбулося з причини зростання інфляції). На початку осені 2012 року банківська система зіткнулася з найсильнішим з початку року відтоком коштів з гривневих депозитів. Обсяг залишків на рахунках в гривні зменшився на 1,4% (2,44 млрд грн.) – до 177,5 млрд грн. Перед цим у 2012 році відтік коштів у гривні на 0,7 млрд грн. був зафіксований у липні. Таким чином, можна констатувати досить стабільну тенденцію. Відтік гривневих депозитів пояснюється скоріш за все девальваційними очікуваннями, а не недовірою до банків: більша частина коштів повернулася в банки, але на валютні рахунки. Крім того у вересні попит на готівкову іноземну валюту продемонстрував рекорд за останні 12 місяців – \$2,9 млрд. На депозити надійшло \$611 млн – максимальний показник з початку року. Зниження довіри до влади, національної валюти та банківської системи, песимістична оцінка населенням можливих впливів політичного циклу на економіку, очікування дефолту, девальвації гривні та зростання ставок по вкладах в доларах (11,5%–12%) і євро (9%–10%) стимулюють домогосподарства до зниження схильності до заощаджень, спрямовування вивільнених коштів на купівлю матеріальних активів, іноземної валюти та поточне споживання [6].

У 2012 році в Російській Федерації частка готівкових коштів у загальній грошовій масі складає 25%. За останні кілька років домогосподарства кілька разів змінювали свої

уподобання. Так до кризи 35% російських домогосподарств надавали перевагу готівці. Але в 2008–2011 роках гроші росіян стали повільно, але впевнено переходити в банки на депозити. Серед причин високого показника частки готівкових коштів у домогосподарств російські дослідники виділяють значний сектор тіньової економіки (30% ВВП), відсутність відповідної інфраструктури щодо використання безготівкових розрахунків, невідповідність населення переходити на використання безготівкових інструментів розрахунку. Таким чином ці причини практично співпадають зі станом речей в Україні.

Дані Центрального банку і Росстату свідчать, що схильність домогосподарств до заощаджень в Російській Федерації, як і в Україні, скорочується: якщо за січень-лютий 2011 року домогосподарства направили на заощадження 10,9% доходів, то за січень-лютий 2012 року – 7,1%. Темпи зростання загального обсягу заощаджень скорочуються, але зберігачів стало більше (вперше подолано 70% позначку) [7] що свідчить про зменшення суми заощаджень на одного зберігача.

В Росії були реалізовані спеціальні заходи що сприяли припливу коштів саме на депозити: підвищувалися ставки банками, була збільшена до 750 тис. рублів сума, гарантована до виплати по спеціальній системі особливого страхування вкладів. Всі ці фактори сприяли зростанню вкладень коштів громадян в депозити в 2009–2011 рр. Станом на 1 жовтня 2012 року обсяг вкладів фізичних осіб в російських банках зріс з початку року на 10% і складає 13,058 трлн рублів.

Слід підкреслити, що характерною особливістю цього процесу став масовий перехід до збереження заощаджень в російських рублях: дві третини домогосподарств Російської Федерації зберігають свої заощадження саме в рублях. Виражена в рублях частка валютних банківських депозитів у загальній депозитній масі скоротилася з 26% на початок 2010 року до 18% на початок 2012 року. Проте відзначається і така тенденція: на тлі скорочення темпів приросту рублевих депозитів швидкість приросту валютних (у доларах) збільшується.

Таким чином, порівнюючи економічні поведінки домогосподарств України та Росії, можна виділити спільні та відмінні риси:

- як українські, так і російські домогосподарства велику частину власних заощаджень зберігають поза банками, що пояснюється високим рівнем тіньової економіки, невідповідністю інфраструктури до активного використання безготівкових розрахунків, традицією використання саме готівки у розрахунках домогосподарств;

- російські домогосподарства охочекладають свої кошти у банківські вклади;

- у 2012 році українські домогосподарства активно переводять свої гривневі заощадження у валютні, що пояснюється очікуванням девальвації, натомість російські домогосподарства перевагу віддають рублю;

- українські домогосподарства не спрямовані на вирішення своїх фінансових проблем за допомогою фінансових інститутів: 30% українців скоротять видатки та перейдуть в режим економії у разі погіршення фінансового стану родини, і не більше 6% за таких умов готові скористатися послугами банків. Натомість російські домогосподарства у разі несприятливих ситуацій активніше співпрацюють з банками – майже 10% скористалися б послугами банківських установ;

- українські домогосподарства більш схильні до ризиків: 10% українських домогосподарств готові вкладати кошти у більш прибуткові, але менш надійні фінансові установи, коли серед домогосподарств Російської Федерації ця цифра доходить лише до 3%.

Отже, домогосподарства справляють значний вплив на ресурси та стабільність банківської системи. Тому економічна поведінка населення щодо використання заощаджень повинна постійно бути центром уваги спеціалістів. Досвід останніх років як в